

**Projekts “Etniskā kultūra un radošums agrīnajā un
pirmsskolas audzināšanā”
2016.–2019.
Lietuva. Latvija. Somija**

REKOMENDĀCIJAS

SATURS

IEVADS

- I. Etniskās kultūras un radošuma audzināšanas nepieciešamība
- II. Etniskās kultūras un tautiskās identitātes nozīmība bērnu audzināšanā

III. Bērnu attīstības sensitīvie laikposmi etniskās kultūras un radošuma audzināšanas kontekstā

- 3.1. Pirmsskolas vecuma bērnu attīstības īpatnības
- 3.2. Ģimenes nozīme bērnu etniskās kultūras audzināšanā
- 3.3. Izglītības iestādes un ģimenes sadarbības iespējas etniskās kultūras un radošuma audzināšanas un izglītības procesā

IV. Etniskās kultūras un radošuma audzināšanas un izglītības modelēšanas veiksmīgumu nosakošie faktori

- 4.1. Vides radīšana
- 4.2. Kopienas saliedēšana
- 4.3. Audzināšanas modelēšanas veidi un līdzekļi

SECINĀJUMI UN CENTIENI

IEVADS

Etniskā kultūra ir katras tautas esamības, saglabāšanās, pastāvīguma un spēka būtība, kā arī nacionālās kultūras pamats.

Etniskās kultūras audzināšana un radošuma izkopšana sākas ģimenē. Tajā bērns iemācās dzimto valodu, sāk apzināties savu tautisko un pilsonisko piederību, no vecākiem uzzina par savas ģimenes izcelsmi un apgūst tās tradīcijas, caur ģimeni sāk iepazīt savas tautas kultūras un cilvēciskās vērtības.

Tomēr dažādu iemeslu dēļ ģimenei ne vienmēr izdodas veiksmīgi kopt savu etnisko kultūru un attīstīt bērna radošumu. Daudzi psihologi mēdz uzsvērt ģimenes locekļu satraukuma un baiļu iemeslus, taču ne mazāk svarīga ir arī sabiedrības ietekme, jo sabiedrība ir “ģimenes ģimene” un, ja tā ir slima, visām šai sabiedrībā esošajām ģimenēm nāksies cīnīties ar tādām pašām kaitēm. Ja sabiedrības kultūra ir dziedējoša, arī tajā dzīvojošās ģimenes iemācās dziedināt. Tajās mēdz būt mazāk nesaskaņu un ķildu, toties vairāk – labā un iecietības, mazāk pārestību, aizvainojuma un sarūgtinājumu, toties daudz vairāk – līdzietības un mīlestības (Clarissa Pinkola Estes, 1992).

Mūsdienās mainās par tradicionālām uzskatītās ģimenes iezīmes un dzīvesveids. Ģimene un izglītības iestāde ir kļuvušas par līdztiesīgiem audzināšanas procesa partneriem, tāpēc to sadarbībai ir jānotiek, tiecoties pēc kopīga un bērna nākotnei svarīga mērķa – kultūras un radošuma ieaudzināšanas un izkopšanas. Etniskās kultūras audzināšanas procesā, aktīvi sadarbojoties izglītības iestādei un ģimenei, tiek veidota apzinīga, ar iniciatīvu apveltīta, nobriedusi, atbildīga un radoša nākotnes sabiedrība.

Šīs rekomendācijas ir tapušas, iedvesmojoties no trīs valstu – Lietuvas, Latvijas un Somijas – audzinātājiem, kuri viesojušies cits pie cita viņu izglītības iestādēs, iepazīnušies ar kopienām un bērnu audzināšanas modeļiem un dalījušies savā pieredzē.

Agrīnajai un pirmsskolas audzināšanai ir nozīmīga loma bērna vispusīgā attīstībā. Proti, ir svarīgi nodrošināt, lai visiem bērniem būtu iespēja atbilstoši savām spējām pilnveidot savas izziņas, sociālās, emocionālās, etniskās kultūras, psiholoģiskās un fiziskās dotības un tādējādi sagatavot viņus turpmākajai dzīvei.

Tā kā sabiedrība kļūst aizvien daudzveidīgāka, audzinātājiem, vecākiem/aizbildņiem un bērniem ir ļoti noderīgi plašāk iepazīt un veidot mijiedarbību starp mūsdienu dzīvi un etniskajām vērtībām.

I. Etniskās kultūras un radošuma izkopšanas nepieciešamība

“Kultūra ir tautas garīgā izpausme”.

Ne mazums etnologu, etniskās kultūras pētnieku, etnogrāfu un citu zinātnieku ir analizējuši etnisko kultūru, tās jēdzienu un būtību. Vairākums no viņiem uzskata, ka etniskā kultūra ir jāizprot kā tautas iepriekšējo paaudžu pieredze – no paaudzes paaudzē nododamu un pastāvīgi atjaunojamu kultūras vērtību kopums. Tā tiek dēvēta par tautas esamības, saglabāšanās un spēka avotu, nacionālās kultūras pamatu. Etniskās kultūras izpausmes jomas ir dzimtā valoda, dzīvesveids, sadzīves tradīcijas, morāles un tikumiskās vērtības, pasaules uzskats, reliģija, mitoloģija, folklorā, tautas māksla u.c. Etniskajai kultūrai piederīgas jomas ir arī savdabīgas agrotehnikas, arhitektūras, skulptūras, apģērba, astronomijas, pedagoģijas, medicīnas, higiēnas un uztura tradīcijas, kā arī dažādi citi paradumi. Etniskā kultūra pauž konkrētās sabiedrības un kopienas savdabību un īpašās iezīmes.

Kultūra visupirms ir attiecības – cilvēku savstarpējās attiecības, kā arī attiecības starp cilvēku un vidi. Šīs attiecības ir arī daļa no radošā procesa, savukārt caur radošumu veidojas tautas tradīcijas un paradumi, kas pēcāk atkal caur attiecībām tiek nodoti no paaudzes paaudzē.

Etniskās attiecības ir uzskatāma par vienu no jomām, kuras visos sabiedrības līmeņos pievēršas sociālajām, politiskajām un ekonomiskajām attiecībām starp rasēm un etnosiem. Turklāt etniskā piederība ir definēta arī kā ģimenes izcelsme, kas atpazīstama pēc kopīgām vērtībām un paradumiem (MCGoldrick, Giordano, Pearce, 1996).

Ne mazums autoru ir pievērsušies globālo izmaiņu pētniecībai un izceļ globalizācijas procesu pretrunīgo ietekmi uz cilvēku, viņa identitāti un pasauli, kurā viņš dzīvo (Held; McGrew; Goldblatt; Perrason, 2002; Bauman, 2007; Giddens, 2000 u.c.). No vienas puses, globalizācija ir vērtējama pozitīvi, jo tā stiprina personas saiknes ar pasauli, no otras puses, globalizācija vājina saiknes ar vietējo kopienu un tautas identitāti.

Daļa Antiniene (*Dalia Antinienė*), zinātniskajā rakstā “Personas tautiskās identitātes veidošanās. Šī procesa sociāli psiholoģiskās interpretācijas” analizēdama tautiskās identitātes formēšanās procesus un īpatnības, kā arī to nozīmi personai un vietu personas identitātes sistēmā, ir nonākusi pie šādiem secinājumiem:

- personas identitātes daudzveidīgajā struktūrā ir arī tautiskās identitātes apgalbs. Tautiskā identitāte ir komplicēta dinamiska parādība, kuras veidošanās process sākas agrīnajā bērnībā un pastāvīgi turpinās. Mainoties sociālajam kontekstam, var mainīties arī šī identitāte. Tautiskā identitāte ir latentā. Kaut gan, kā apgalvo K. Levins (1948), apzinīga piederība tautiskajai grupai ir psihiskās veselības garants, tomēr visai bieži cilvēki neapzinās savu tautiskumu un, tikai esot noteiktiem apstākļiem (rodoties šķēršļiem), viņiem atklājas tā nozīmīgums. Personas tautiskā identitāte tiek izprasta ļoti dažādi. Tā izpaužas dažādos veidos: saistībā ar pienākuma izjūtu, piesaisti, vajadzībām utt. Tautiskā identitāte ir raksturojama kā personas piederības tautas kopienai pārdzīvojums, tā dēvētais “tautiskais sentiments”, “afektīva aizrautība” u.tml.;

- subjektīvi konstruējamās tautiskās identitātes saturs ir atkarīgs no tā, kā persona piedzīvo iekšējo tautiskuma pieredzi, vai tā ir domājusi par sava tautiskuma jautājumu, un kādu tā izjūt savu pienākumu pret tautu.

Kultūras elementiem ir ļoti nozīmīga loma, jo kultūras aspekti parāda Baltijas un Ziemeļvalstu cilvēku un etnisko grupu unikalitāti. Ikdienas kultūras izkopšana ir nepieciešama, veidojot cieņpilnas savstarpējās attiecības starp etniskajām grupām un harmonisku dzīvi valstī. Etniskā kultūra ir nozīmīga arī, lai nodrošinātu valstu drošību pašlaik un tautas drošu pastāvēšanu nākotnē.

II. Etniskās kultūras un tautiskās identitātes nozīme bērnu audzināšanā

Daudzi zinātnieki savos darbos aktualizē tautiskumu un tautiskās kultūras nozīmību, kā arī uzsver tās saikni ar personas audzināšanas procesu.

Pamatojoties uz etnologu, pedagogu un psihologu izteiktajām domām, varam apgalvot, ka tautas kultūra attīstās un pilnveidojas caur tautiskumu. Ikvienam ir jāķlūst par savas kultūras pārstāvi un sargātāju. Zinātnieki, meklēdami veidus, kā saglabāt etniskās kultūras pārmantojamību, īpašu uzmanību pievērš pirmsskolas vecuma bērnu etniskās kultūras un radošajai audzināšanai.

Izkopjot bērna kultūru un radošumu, viņš attīstās estētiski un ētiski, spēj turpināt daiļrades tradīcijas, vieglāk un pilnvērtīgāk uztver profesionālo mākslu, mūziku, literatūru

un kultūru kopumā, izjūt lielāku vajadzību pēc tās, labāk izprot un novērtē arī citu tautu kultūru (Prakurotienē, A., 1998).

Tautas valoda, folklorā, māksla un tradīcijas, kurās izpaužas tautiskums, ir īpaši augstu vērtējamas, tās ir svarīgi nodot tālāk, tāpēc pirmsskolas vecuma bērnu izglītības pamatsatura nozīmīga daļa ir etniskā kultūra. Visbiežāk jau bērna agrīnajā vecumā izveidojas saikne starp bērnu un tautas kultūru, kas kļūst par šī cilvēka savdabību, viņa identitāti. Bērnā veidojas tautiskās kultūras integritāte, tāpēc izglītības saturam ir jāaptver viņam pieejamās kultūras jomas un vērtības.

Vēsturiskā atmiņa, sakāmvārdi, parunas, mīklas, paražas un tautas māksla ne tikai atspoguļo sabiedrības bagāto kultūru un cilvēka rakstura labākās īpašības – drosmi, cilvēcību, pašatdevi un ziedošanos Tēvzemes labā, apzinīgumu, ticību sev un optimismu, bet arī māca izprast un mīlēt skaisto, ieaudzina cieņu pret cilvēkiem un dabu, darbīgumu un radošumu. Turklāt no tā, kā bērni tiek iepazīstināti ar daiļrades klasiku, ir atkarīga sabiedrības attieksme pret tautas daiļradi un daļēji arī pret mūsu zemes estētisko ainavu un savdabību (Vītkauskas, V., 1989).

Klasiskā daiļrade:

- savas vienkāršības dēļ bērnam ir viegli uztverama un saprotama;
- palīdz bērnam vieglāk apjēgt ikdienas dzīves prasības un radina viņu saskatīt skaitumu dzīves ikdienā;
- ir ļoti nozīmīga bērna valodas attīstībai;
- ir pirmais solis mākslas pasaulē;
- ir ļoti nozīmīga, audzinot bērnu patriotismu (Gučienē, 1989).

III. Bērnu attīstības sensitīvie laikposmi etniskās kultūras un radošuma audzināšanas kontekstā

3.1. Pirmsskolas vecuma bērnu attīstības īpatnības

Kaut gan visu cilvēku dabu veido tie paši iekšējie spēki, taču var atšķirties to apjoms, struktūra, attīstības pakāpe, izpausmes veidi u.c. Tātad ikviens cilvēks ir individuāla būtne ar vairāk vai mazāk atšķirīgu iedabu. Šīs atšķirības itin skaidri izpaužas dažādos cilvēka vecumposmos, jo katrā no tiem dominē citi iekšējie spēki. No otras puses, arī tajā pašā vecumposmā tās var izpausties atšķirīgi (V. Aramavičiūtē. Ugdyimo samprata).

Sociālā vide un psiholoģiskais klimats, kurā ienāk tikko piedzimušais bērns, lielā mērā nosaka viņa turpmāko attīstību. Šie faktori visbūtiskāk ietekmē bērna fizioloģisko komfortu, kas ir ļoti nozīmīgs pirmajos dzīves gados, viņa kontaktus un izziņas iespējas, kā arī personības turpmāko attīstību.

Personības jēdziens parasti tiek raksturots kā indivīda savdabība, nozīmīgu viņa pastāvīgo (iedzimto un iegūto) īpašību sistēma. Iegūtās īpašības ir mijiedarbības ar sociālo vidi rezultāts. Bāze personības attīstībai tiek radīta pirmajos piecos dzīves gados: šai laikposmā izveidojas tās galvenie struktūrelementi. Tātad sociālā vide šai laikposmā ir īpaši nozīmīga. Tā var vienā vai citā veidā ietekmēt bērna attīstību (Pileckaitē-Markovienē, M., Lazdauskas, T., 2007).

A. Gučs (Gučas A., 1981) norāda, ka ikvienam vecumposmam ir savas tipiskas iezīmes, kas laika gaitā mainās, piešķirot uzvedībai jaunu formu. Starp diviem posmiem ir pārejas fāze, kurā vienas psiķes īpašības kļūst mazāk nozīmīgas, toties parādās citas un kļūst par personības struktūras smagumcentru. Šai pārmaiņu procesā svarīgu lomu spēlē bērna dominējošā darbības joma, šīs darbības jaunais saturs un jaunas attiecības ar pieaugušajiem.

Pirmsskolas vecumā bērnu audzināšanai ir īpaša nozīme. Tai vajadzētu būt orientētai uz bērna attīstībai vajadzīgo apstākļu radīšanu. Pirmsskolas vecuma bērnu audzināšanā (sensitīvajos attīstības laikposmos) ir svarīgi, lai vecāki un citi audzinātāji radītu bērniem iespējas harmoniski veidot savu personību, izmantojot pozitīvas audzināšanas metodes (Burvytē, 2016).

Ļoti svarīgi ir ne tikai veidot bērna savdabīgās īpašības un dotības, kuras viņš ieguvis augot un tiekot audzināts ģimenē un izglītības iestādē, bet arī turpināt izkopt īpašības, kas viņam bijušas jau piedzimstot.

Steigas pilnajā sabiedrībā dzīvojošajiem vecākiem un citiem audzinātājiem ir svarīgi izkopt savu spēju pozitīvi raudzīties uz bērnu pat vissarežģītākajās dzīves situācijās. Turklāt izglītības procesā ieaudzināt iecietību arī bērnā, sagādājot viņam iespējas mācīties no dažādas pieredzes un izjūtot savas uzvedības dabīgās sekas, nenodarot pāri sev un citiem. Bērnam ir jābūt iespējai iepazīt ap viņu esošo vidi. Tas ir rotaļu laikposms, kurā formējas bērna iniciatīva un vēlme izpausties.

Apkopojot var apgalvot, ka, tiecoties bērniem radīt harmoniskas personības audzināšanas nosacījumus, ņemot vērā bērna attīstības posmus, aktualitāti saglabā vecāku apzinīgums un sagatavošanās vecāku pienākumiem jau pirms bērna piedzimšanas

vai, kamēr bērnu attīstības sensitīvie laikposmi vēl nav beigušies. Vecāki, apzinādamies un zinādami bērna vajadzības, varēs mērķtiecīgi ieaudzināt un palīdzēt bērnam attīstīt jaunas fiziskās un sociālās iemaņas, cilvēciskās vērtības, kā arī etnisko kultūru un radošumu.

3.2. Ģimenes nozīmīgums bērnu etniskās kultūras audzināšanā

Dažādi autori ģimenei iedala galveno lomu bērna socializācijā.

Ģimene ir nozīmīgākā bērnu audzināšanas institūcija un svarīgākā mikrovide, kurā notiek bērnu socializācija. Ģimenē tiek koptas un tālāk nodotas vecākiem un bērniem visdārgākās cilvēciskās vērtības (Rupšienē, 2001, p. 157). Runājot par mikrovidi, arī Aramavičūte (Aramavičiūtē, 2005) priekšroku dod mājām kā pirmajai, tuvākajai un vistiešākajai, nepastarpinātajai audzināšanas institūcijai. Ģimenē ir jāiemācās godā turēt ne tikai ierastos svētkus, kopēju brīvā laika pavadīšanu un atvaļinājumus, bet arī tautas kultūras mantojumu. Lamontagne (1999) uzskata, ka tas stiprina piederības ģimenei izjūtu, uzlabo saskarsmi un rada uzticēšanos, kā rezultātā- ģimenes locekļi spēj apvienot spēkus un palīdzēt cits citam problēmu risināšanā (Gvildienē J., 2008).

Daudzi autori uzskata, ka ģimene ir viens no svarīgākajiem sabiedrības audzināšanas faktoriem, kurā tiek ielikti morālie un tikumiskie pamati. Tautai raksturīgās īpašības veidojas un attīstās galvenokārt ģimenē. Ģimene uztur tautas etnisko tipu, nododot to no paaudzes paaudzē, tā ieaudzina tautiskās tradīcijas, paražas, tautas mākslu u.c. vērtības. Var teikt, ka ģimene ir miniatūra tauta. Ģimene izplata tautību indivīdos un sagatavo pamatu tautas esamībai. Bez ģimenes tautiskā audzināšana zaudētu pamatu. Tā audzina jauno paaudzi ne tikai spontāni, bet arī faktiski, t.i., atkarībā no situācijas un ģimenes vērtībām. Ģimenes spontānā, pati par sevi esošā ietekme ir ievērojami lielāka nekā apzināti īstenotā audzināšana. Maceina (1991) apgalvo, ka tautiskuma audzināšana ģimenē sākas jau pirms indivīda dzimšanas. Piedzimis bērns iemācās runāt un līdž ar to – tautiski domāt. Caur pasakām, teikām, dziesmām, dejām un rotaļām bērns saskaras ar tautas radošumu un tiek ievadīts tautas estētiskajā pasaulē. Lai audzināšana būtu apzinīga, vecākiem ir jāizprot, kurā virzienā darboties un atbilstoši audzināt, t.i., “..pieskarties gan jaunās paaudzes prātam, gan gribai, gan sirdij.” (Šalkauskis, S., 2002).

Ģimene ir sociālās dzīves centrs, tā saista indivīdu ar citām sociālajām grupām, nodod bērnam pamatnormas un pamatvērtības. No tā, kā bērns jūtas ģimenē, ir atkarīga viņa socializācijas norise, nobriešana un pēcāk arī tās rezultāts (Kvieskienē, G., 2005).

Bērnu etniskās kultūras audzināšana sākas ar viņa vecāku izpratni, kas ir bijuši viņu vecāki un vecvecāki, kas ir viņi paši un viņu pēcteči. Ja vecāki paši kaislīgi mīlēs savu valsti un tās cilvēkus, ja viņi uzskatīs, ka tikai, uzturot ciešas saiknes un kalpojot cits citam, mēs būsim stipra kopiena (tauta), tādi būs arī viņu bērni. Tātad vecāki ar savu pastāvīgo ietekmi uz bērnu formē viņa izturēšanos.

Var droši apgalvot, ka tikai ģimenē notiek bērna pilnvērtīga socializācija. Ja vecāki bērniem nerādīs, ka tautiskums ir svarīgs, bērni, apguvuši jaunas zināšanas izglītības iestādē, atgriezušies mājās, šīs zināšanas tūdaļ izmēģinās attiecībā uz vecākiem. Ja vecāki parādīs, ka viņiem šī informācija nav svarīga, bērni no tās atteiksies. Tātad etniskās kultūras audzināšanai kā vienam no mūsdienu sabiedrības galvenajiem uzdevumiem izglītības jomā vispirms ir jāsākas ģimenē. Tieši ģimene uztur un saglabā tautas etnisko tipu, nododama to no paaudzes paaudzē, ģimene ieaudzina tautas tradīcijas, paražas un tautas mākslas izjūtu.

Bērnos salīdzinoši agri noformējas spēja patstāvīgi izvēlēties viņiem pieņemamās uzvedības formas, un viņu sociālās nostādnes, kuras sākotnēji nosaka apkārtņē valdošā gaisotne, pakāpeniski iegūst autonomu raksturu. Vecāku tolerēta bērnu uzvedība ir viens no galvenajiem faktoriem pirmsskolas vecuma bērnu sociālo pamatu formēšanās un tapšanas procesā. Tas, kādu bērnu uzvedību vecāki tolerē, radīdami bērniem apstākļus, kuros mācīties novērtēt savu rīcību (gan labo, gan sliktu), rosina bērnu savas uzvedības vērtējumā orientēties uz noteiktiem un personiski pieņemtiem ģimenes noteikumiem. Pārliecību nevar ne aizņemt, ne nopirkt – tā ir jāizveido pašam (Bitinas, 2004).

Apkopojot iepriekš teikto, var apgalvot, ka vecāku uzskati par tautas vērtībām pozitīvi ietekmē bērnu etniskās kultūras audzināšanu. Tautas kultūras nodošana bērniem kļūst par ģimenes iekšējo kultūru, tradīciju pārmantojamību un cieņu pret iepriekšējām un turpmākajām paaudzēm. Bērni iemīlēs tautas kultūras vērtības tikai tad, ja redzēs, ka tās ir svarīgas viņu vecākiem.

3.3. Izglītības iestādes un ģimenes sadarbības iespējas etniskās kultūras un radošuma audzināšanas procesā

Vislabvēlīgākā gaisotne bērna attīstībai ir, ja ģimene un izglītības iestāde darbojas pārdomāti, iedziļinoties, ar izjūtu un principā vienoti, proti, tās vienādi izprot bērna audzināšanas mērķus, uzdevumus un veidus, kā arī vienādi vērtē viņa individuālās

īpašības. Šādā gaisotnē bērnam ir vieglāk dzīvot un viņa personība formējas daudz veiksmīgāk.

Mūsdienīgai etniskās kultūras un radošuma audzināšanai izglītības iestādē būtu jāpievērš īpaša uzmanība. Izglītības procesā aktīvi sadarbojoties audzinātājiem un ģimenei, tiek veidota tautiski apzinīga, ar iniciatīvu apveltīta, nobriedusi, atbildīga un radoša kopiena.

Tātad bērna etniskās kultūras un radošā audzināšana sākas vispirms ģimenē, savukārt izglītības iestāde ir ziņu un iemaņu avots, kas audzēknim un viņa ģimenei palīdz pilnveidoties un attīstīties. Vienam no izglītības iestādes uzdevumiem vajadzētu būt centieniem ģimenē deklarēto vērtību izkopšanu turpināt izglītības iestādē, izvērst ģimenes etniskās tradīcijas, stiprināt tikumiskas uzvedības normas, radīt apstākļus radošām izpausmēm.

Pētnieki (Morgan G., Morgan K., 2010) norāda vairākus aspektus, kas jāņem vērā, tiecoties pēc vecāku un izglītības iestādes auglīgas partnerības:

- lai partnerības programma būtu noderīga, ietaupītu laiku, spēku un līdzekļus, šai darbībai jāveltī visai daudz uzmanības;
- sadarbībai jābūt humānai.

Izglītības iestāde ir cilvēku kopa jeb kopiena, kurā tiek veidotas ciešas sociālās attiecības ar atšķirīgiem pieaugušajiem un vienaudžiem, tādējādi ietekmējot bērna turpmāko integrāciju sabiedrībā. Tāpēc šai kopienā ir jārada pēc iespējas atbilstoši apstākļi, kas veicinātu bērna kognitīvo, sociālo un garīgo attīstību (Trakšēlys, K., 2010).

Etniskās kultūras un radošuma audzināšanas procesā ļoti liela nozīme ir partneriskām un konstruktīvām bērna, viņa ģimenes un audzinātāja attiecībām, tiecoties pēc visu pušu saskarsmes un sadarbības. Tātad etniskās kultūras un radošuma audzināšanai vajadzētu būt nevis izglītības iestādes praktizētam mācību priekšmetam (disciplīnai) vai tikai reizumis ģimenē manāmai parādībai – tai ir jābūt nepārtrauktai ikdienas norisei.

Ļoti svarīga ir audzinātāju un vecāku vienota un saskanīga rīcība. Bērni jūtas daudz drošāk, ja visi pieaugušie ap viņiem ir vienoti, uztur tās pašas vērtības un noteikumus. Savukārt audzinātāji un vecāki daudz labāk izprot bērnu uzvedību, ja viņi savstarpēji apmainās ar informāciju – kā bērns reaģē un uzvedas mājās, un kāds viņš ir bērnudārzā, kurā ir daudz bērnu, u.tml.

Tāpat ir ļoti svarīgi, lai audzinātāji iepazītu bērna dzīvesstāstu. Audzinātājiem būtu jāzina ģimenes kultūra un jādalās ar informāciju par bērna radošumu un iespējām, kā arī mājās veicināt viņa radošās izpausmes. To var panākt, daloties ar zināšanām un ikdienas informāciju, kas tiek darīts izglītības iestādē un mājās, un kāpēc tas tiek darīts.

Nemot vērā bērnu vecumu, bērnu augošās iespējas un nepieciešamību paplašināt redzesloku, ir ieteicami dzīvi un aktīvi visas sabiedrības komunikācijas un izglītības/-ošanās veidi:

- dzīva un bieža saskarsme;
- vecāku piedalīšanās izglītības iestādes darbībā, talkās;
- izzinoši izbraucieni;
- tikšanās ar meistariem, dziedātājiem, tautas māksliniekiem;
- ģimeņu vakari, kalendārie svētki;
- novadpētniecība;
- bērnu piedalīšanās vietējās sabiedrības tradicionālajos pasākumos, koncertos, konkursos, saviesīgos vakaros u.tml.;
- bērnu, pedagogu, vecāku ansambļu vai klubu, tautas mākslas, tradicionālo amatu pulciņu un citu kolektīvu dibināšana;
- etniskās kultūras un radošo projektu īstenošana.

Ģimenes un pirmsskolas izglītības iestāžu sadarbības pamatā ir bērns, viņa labums un harmoniska attīstība. Lai to panāktu, gan pedagogiem, gan vecākiem būtu jāvadās pēc tām pašām vai līdzīgām vērtībām, šai gadījumā – jātiecas nodot etniskā kultūra un tautiskā identitāte –, un jātiecas pēc tiem pašiem mērķiem – radīt bērna harmoniskas personības attīstībai piemērotu vidi. Uzsverot vecāku un pirmsskolas izglītības iestādes pedagogu sadarbību attiecībā uz pienācīgu gādību par bērnu, efektīvu palīdzību un gudru kontroli, tiecoties apmierināt bērna psiholoģiskās, fiziskās, sociālās, intelektuālās un garīgās attīstības vajadzības (pamatojoties uz pozitīvās izglītības principiem), tādējādi nodrošinot bērna harmonisku attīstību. Pirmsskolas izglītības iestādes pedagogi sadarbojas ar vecākiem ne tikai bērna izglītības un audzināšanas jautājumos, bet kopā dzīvo dzīvi, kurā notiek kultūras audzināšana, un pedagogi ar savu personisko piemēru ir šīs izglītības kopēji un ceļveži (S. Burvytė, 2013).

Apkopojumā var apgalvot, ka arī mūsdienās, tāpat kā senāk, etniskās kultūras un tautiskās identitātes tālāk nodevēji ir ģimene un kopiena. Izglītības

iestādes kopiena ir kā sabiedrības mikromodelis, kurā īstenojama tiekšanās pēc bērnu dzīves kvalitātes, katram šīs kopienas loceklim uzņemoties noteiktu atbildību un pienākumus. Vecākus un pedagogus vieno viens kopīgs mērķis – bērna labums. Bērna mērķtiecīga audzināšana notiek, ģimenei un izglītības iestādei darbojoties harmoniskā saskaņā tā, lai bērnu audzināšana ģimenē un izglītības iestādē papildinātu viena otru.

IV. Etniskās kultūras un radošuma audzināšanas modelēšanas veiksmīgumu nosakošie faktori

4.1. Vides radīšana

Nav šaubu, ka vide ietekmē mūsu ikdienas dzīvi un spēcīgi iedarbojas uz cilvēku, izraisa viņā dažādas emocijas. Tās var būt gan pozitīvas, gan negatīvas. Piemēram, jebkura saulaina, gaiša un plaša telpa, tiklīdz ieejot tajā, rada mūsos patīkamākas noskaņas nekā drūma un šaura telpa. Lietu vide ietekmē mūs, mēs esam jutīgi pret telpu, tās lielumu un formu. Interjera kvalitāte ietekmē cilvēka noskaņojumu un pašsajūtu, savukārt caur tām – arī viņa veselību. Turklāt par to pat nav īpaši jādomā – šos signālus uztver mūsu zemapziņa (Stanytė, A., 2008).

Izglītības iestādes, kas vērsta uz kultūras iepazīšanu un radošuma izkopšanu, vides veidošanā, mūsaprāt, ir jāizmanto līdzekļi, kādi noderētu arī, iekārtojot ģimenes māju. Tāpēc ir vērts paaugstināt, kā savu dzīves vidi iekārto un uztur jūsu kopienā esošās ģimenes.

Vispiemērotākā vide ir visupirms tā, kurā bērns jūtas drošs un uzticas apkārtējiem. Tieši tāpēc iesakām izglītības iestādē turēties tālāk no “iestādes” gaisotnes un tuvināties mājas omulības izjūtai. Šādas izjūtas raisa iekšējā dizaina izvēle atbilstoši šai kopienā esošo ģimeņu paradumiem savas mājas vides un tās omulīgās gaisotnes veidošanā un, protams, izglītības iestādes vidi nepieblīvējot ar pastāvīgi redzamiem mācību līdzekļiem (tie var būt salikti plauktos, kastēs vai tml., lai tiktu izņemti un lietoti konkrētām darbībām vai nodarbībām ar bērniem).

Pirmsskolas izglītības iestādes apmeklē bērni no ļoti atšķirīgu kultūru ģimenēm, viņi ir dažāda vecuma, ar dažādām spējām un vajadzībām, tāpēc:

- izglītības iestādes videi jābūt drošai un piemērotai bērniem ar dažādām vajadzībām;
- izglītības iestādē ir jāveido biedriskas attiecības, kas ļautu bērnam un viņa ģimenei, kā arī audzinātājiem justies droši, uzticēties sev un citiem, būt cienītiem un saprastiem;
- izglītības iestādē nevajadzētu veicināt bērnu savstarpējo konkurenci. Mūsuprāt, labāk ir ļaut katram bērnam atklāt savas unikālās dotības un vajadzības un veicināt tikai konkurenci pašam ar sevi;
- bērnam izglītības iestādē ir jāsaņem pietiekami daudz individuālas uzmanības.

Apkopojot var apgalvot, ka, veidojot etniskās kultūras audzināšanu īstenojošas izglītības iestādes vidi, ir vērts to veidot līdzīgu “dzimtajām mājām”, uz kurām bērns ik dienu ar patiku un labprāt ietu, pēc tām ilgotos un atnācis justos gaidīts un drošs kā savās mājās. Turklāt iestādes videi vajadzētu izkopt un veicināt bērna zinātkāri un radošumu, kas ļautu izpausties viņa personības dotībām un unikalitātei.

4.2. Sabiedrības/kopienas saliedēšana

Spēcīga un noturīga kopiena nav pats no sevis radies dotums: tā ir sabiedrisks labums, kas jārada mums pašiem.

Kopiena ir noteikta cilvēku grupa, kas vadās pēc kopējiem nosacījumiem, tiecas pēc kopīga mērķa un kopā darbojas visu tās locekļu labumam. Šādu cilvēku grupu vieno noteiktas kopīgi lietojamas vērtības, kuru pamatā ir kopīga griba, kopīgi nosacījumi, labuma radīšana un savstarpēja palīdzība. Šādas grupas svarīgākie elementi ir cilvēki, kuriem ir tādas pašas intereses un līdzīgas tradīcijas (Biskienė, L., 2011).

Pirmsskolas izglītības iestādē par kopienas locekļiem kļūst audzinātāji (skolotāji) un ģimene tās plašākajā nozīmē. Tajā ir svarīgi apvienot pūliņus, lai veidotu un izkoptu saskarsmi, sadarbību un mācīšanos citam no cita kultūras. Veiksmīgas kopienas esamības pamatā pienāktos būt sadarbībā balstītām attiecībām.

Bērnu, vecāku un pedagogu savstarpējo attiecību pamatā ir uzticībā balstītas attiecības. Kopā ar saviem bērniem piedaloties izglītības iestādes pasākumos, sarīkojumos, izglītojošās norisēs un izbraucienos, vecāki labāk izprot izglītības iestādē

notiekošo. Vecāku un skolotāju kopīga bērna audzināšanas sasniegumu apspriešana, izglītības iestādes pedagoģisko nodarbību atkārtošana mājās, piedalīšanās kopīgās projektu darbībās, tiešā saskarsme ar izglītības iestādi, izmantojot informācijas tehnoloģijas – viss minētais veido bērna, vecāku un pedagogu ciešas savstarpējās attiecības.

Pedagogu savstarpējās attiecības daudzējādā ziņā ir atkarīgas no izglītības iestādes vadītāja spējas veidot savstarpējā uzticībā balstītas attiecības un saliedēt iestādes audzinātājus komandas darbam. Turklāt nozīme ir arī audzinātāju personīgajām īpašībām, lojalitātei pret izglītības iestādes darbību un pozitīvai attieksmei pret mācīšanos visas dzīves garumā.

Bērnu un audzinātāju savstarpējo attiecību pamatā vajadzētu būt audzinātāju spējai ieinteresēt bērnu audzināšanas darbībās un radīt viņā ne tikai vajadzību, bet arī vēlmi iesaistīties izziņas norisēs. Pozitīvas savstarpējās attiecības audzinātājs var veidot, kopā ar bērnu izstrādājot un īstenojot projektus, kopā kaut ko jaunu iemācoties, kopīgi organizējot dažādas norises, kopā vērtējot darbību veiksmīgumu u.tml.

Tiecoties lielāku uzmanību pievērst kopējām un atsevišķu mācību priekšmetu kompetencēm, personas pilnveidei un labai pašsajūtai, kā arī tiecoties izglītības saturu ciešāk saistīt ar dzīves aktuālajiem notikumiem, aktīvāk izmantot informācijas tehnoloģijas, ir jāveido un mērķtiecīgi jāpaplašina izglītības iestādes kopienas attiecības ar visiem iespējamajiem partneriem – citām izglītības iestādēm, dažādām institūcijām un sabiedriskajām iestādēm, kā arī uzņēmumiem.

Efektīvas sadarbības kultūras ar partneriem izkopšana, un kompetenču izglītības stratēģiju veidošana sniedz iespēju paplašināt jēdziena “mācību vide” robežas. Bērni var mācīties ne tikai izglītības iestādē, bet arī aiz tās robežām, piemēram, bibliotēkās, muzejos, parkos, dažādos uzņēmumos vai iestādēs. Ikvienā izglītības iestādes kopienā var atrast vai no malas paaicināt cilvēkus, kuri palīdzētu bērniem iepazīt un attīstīt savas dotības, padziļināt zināšanas. Par skolotāju noteiktā kontekstā var būt ikviens kopienas loceklis, kuram ir specifiskas zināšanas, izpratne vai pieredze noteiktā jomā.

Tāpat kultūras un radošuma audzināšanai būtu jānotiek ne tikai izglītības iestādē, bet arī ārpus tās. Viens no veidiem, kā stiprināt šādu audzināšanu, ir gatavot visai izglītības iestādes kopienai izzinošus un tematiskus izbraucienus dabā, uz kultūras centriem, muzejiem, teātriem, nacionālajiem un dabas parkiem, tradicionālo amatu centriem, tradīcijas uzturošām lauku tūrisma sētām, zinātnes un citām iestādēm.

Vecākiem un audzinātājiem ticību sev sniedz zināšanas, pastāvīga mācīšanās citam no cita pieredzes un informācijas apmaiņa. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai gan audzinātājiem, gan arī vecākiem būtu pietiekami daudz laika saskarsmei un iespēju kopā būšanai. Esam ievērojuši, ka vislabākais un iedarbīgākais saskarsmes veids un iespēja savstarpēji saprasties ir dzīva (dabīga) saskarsme. Tāpēc, organizējot izglītības iestādē svētkus vai citas kopīgas tikšanās, ir vērts vairāk laika un nopietnāku uzmanību veltīt kopīgas darbošanās iespējām, kuru laikā iespējams intensīvāk biedroties un diskutēt par dažādiem jautājumiem, kā arī dalīties pozitīvajā pieredzē.

Apkopojot var apgalvot, ka kopiena ir svarīgākais izglītības iestādes priekšnosacījums, kas ietekmē ne tikai bērna emocionālo labsajūtu, bet arī viņa sasniegumus. Izglītības iestādes kopienas saliedēšana ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas jau kopš agrīnās bērnības nodrošina bērna veiksmīgu socializāciju, un uz savstarpējo uzticēšanos pamatotas un ciešas savstarpējās attiecības kopienā ir svarīgs pamats, uz kuru balstoties, attīstīt bērnos radošumu un kultūras izpratni.

4.3. Izglītības modelēšanas veidi un līdzekļi

Etniskās kultūras audzināšanas pamatmērķis pirmsskolas un sagatavošanas skolai izglītības programmu īstenošanā ir izmantot etnisko kultūru kā bērnu dzīves bagātināšanas, prieka, jaunrades, harmoniskas sadzīvošanas ar citiem, tautas pieredzes pārņemšanas un iedzimto spēju izpaušanas avotu.

Tas ir sasniedzams:

- par audzināšanas pamatu izmantojot bērnu pozitīvās emocijas, patīkamos pārdzīvojumus un rotaļīgumu, tos iekļaujot bērna aktīvajā darbībā – sajūtot, pieskaroties, vērojot, ieskatoties, pētot, eksperimentējot, radot u.tml.;
- sagādājot bērniem iespējas saskatīt etniskās vērtības ikdienas dzīvē, sasaistot audzināšanu ar radošu darbību;
- radot apstākļus, lai bērns varētu pēc iespējas dažādākos un vecumam pieņemamos veidos un formās pārņemt tradīcijas un uzkrāt etniskās kultūras pieredzi;
- atbilstoši tradicionālās kultūras piemēriem ieaudzinot tieksmi uz krietnu rīcību, modinot bērnam mīlestību un cieņu pret tuviniekiem, apkārtējiem, vienaudžiem, dabu;
- rosinot bērnu aktīvu piedalīšanos un iekļaušanos etniskās kultūras darbībās kopā ar vecākiem (aizbildņiem), audzinātājiem un citiem bērniem;

- ieinteresējot vecākus (aizbildņus) par etnisko kultūru un rosinot viņus kopā ar saviem bērniem rīkot tradicionālos svētkus, piedalīties tajos, apmeklēt citus etniskās kultūras pasākumus (Izglītības veicināšanas centrs, 2010–2017).

Tiecoties pēc tā, lai tautas kultūras vērtības kļūtu par bērna savdabību, tām ir jāatbilst bērna vecuma un individuālajām īpašībām un pieredzes noteiktajām viņa izziņas, jūtu un rīcības spējām. Tāpēc audzēkņiem ir jārada apstākļi, kas ļauj pēc iespējas vairāk pieredzēt, pašiem piedzīvot un mēģināt to izteikt. Tad arī ir visai liela iespēja, ka tas, ko bērns saņem etniskās kultūras un radošās izglītības laikā, saglabāsies uz ilgu laiku un kļūs par viņa savdabību un būtības daļu.

Bērniem ir raksturīga īpaši liela nepieciešamība pēc jaunrades. Tāpēc, bērnam augot, būtu aizvien vairāk uzmanības jāpievērš viņa radošo izpausmju veicināšanai. Radošās darbības palīdz paplašināt bērnu prāta spējas un dotības, radina teoriju saistīt ar praksi, rosina interesi par piedāvāto tēmu. Izglītības iestādei ir ļoti noderīgi organizēt vai iesaistīties dažādos nacionālos un starptautiskos projektos, kas rosina bērnu, vecāku un audzinātāju radošuma izkopšanu.

Svarīgi uzsvērt, ka audzināšanā izmantojamajiem līdzekļiem nebūtu jākļūst par izglītības mērķi – tiem ir jābūt tikai līdzekļiem mērķa sasniegšanai. Piemēram, rotaļa, pasaka vai dziesma, kuru bērni dzird vai mācās, ir līdzeklis, ar kura palīdzību bērnos tiek veidotas dažādas vērtības, attīstītas viņu spējas un kompetences.

Līdzekļi (piemēram, tautsdziesmas, pasakas) var tikt izmantoti ne tikai, lai radītu bērniem ikdienas izglītības vidi un iespējas, bet arī, īstenojot dažādus īstermiņa un ilgtermiņa projektus.

Rotaļa (mācīšanās rotaļājoties)

Vēlme rotaļāties ir instinktīva. Ja nav rotaļu, nav arī radošās darbības. Jo tieši rotaļa, nevis pienācīgas uzvedības normu ievērošana, ir radošās dzīves centrālā artērija, tās sirds un smadzeņu šūnas (Clarissa Pinkola Estes, 1992).

Mēs uzskatām ka ir svarīgi, lai pirmsskolas izglītības iestādēs galvenā uzmanība tiktu pievērsta nevis rēķināt, lasīt vai rakstīt mācīšanai, bet radošai rotaļai! Rotaļājoties

bērni apgūst pieaugušo pasaules modeļus, šādā veidā no mazotnes pakāpeniski gatavojoties patstāvīgai dzīvei.

Pirmsskolas izglītības procesā ir jāņem vērā bērna vēlme vispusīgi darboties un mācīties caur spēli, kustībām, radošām darbībām, eksperimentēšanu, vērošanu un jautāšanu, sadarbojoties ar bērnu.

Tātad bērni mācās caur spēli! Pati spēle atnes daudz radošuma, tāpēc izglītības iestādē būtu jārada vide, kas sniegtu iespējas daudz spēlēt atbilstoši dažādām bērnu vajadzībām.

Brīnumu pasakas (folklora)

Pasakās ir apslēpts neparasts spēks: mums pat nav nekas jādara – pietiek tikai klausīties. Pasakās atrodam līdzekļus un veidus, kā sasiet un atdzīvināt jebkuru pārtrūkušu dvēseles stīgu. Pasakas izraisa satraukumu, skumjas, zinātkāri, ilgas un izpratni. Tāpēc tās ir gluži kā zāles – ne tikai audzina, bet arī palīdz atveseļoties.

Pasakas ir paredzētas ne tikai bērniem, jo, kā zināms, cilvēka personība aug visu dzīvi. Stāstot bērniem un pašiem no bērnības līdz vecumdienām lasot kaut vai tās pašas pasakas, ik reizi uz tām paraudzīsimies it kā citām acīm un atklāsim aizvien lielākam briedumam atbilstošu dzīves gudrību. Tātad noteikti ir vērts aizvien atgriezties pie tām pašām un jo īpaši – no vissenākajiem laikiem līdz mums nonākušajām – pasakām.

Pasakas, teikas, leģendas, skaitāmie panti, rotaļas, tradicionālie putnu un dzīvnieku balsu attēlojumi, sakāmvārdi, mīklas, ātrunas, dainas un cita folklora, dažādu reģionu dialektu iepazīšana un sava dialekta izkopšana ieaudzina mīlestību pret dzimto valodu, tās skaistumu, bagātīgumu un tēlainību, kā arī paplašina bērna vārdu krājumu.

Pasaka ir ļoti nozīmīga bērna personības audzināšanā. Pasaka bērnus iepriecina, uzjautrina, rosina dažādas emocijas, palīdz saprast, kādā formā pasaulē eksistē labais un ļaunais, kādas labas vai sliktas rīcības sekas, ieaudzina piesaisti un cieņu pret dzimteni un dabu, iepazīstina ar mitoloģiju. Tāpēc tikai mērķtiecīga un konsekventa folkloras lietošana var būt efektīvs līdzeklis, lai ieaudzinātu bērnos vērtību nostādnes.

Pasakas var un ir vērts bērnu audzināšanā izmantot ļoti dažādos veidos, ne tikai rāmi stāstot. Tās var izmantot tematiskajās nodarbībās, kā arī īstermiņa un ilgtermiņa projektos.

Rokdarbi, māksla un mūzika

Praktiska tradicionālo izstrādājumu izgatavošana sniedz iespēju bērniem apgūt noderīgu darba pieredzi, ieliek tradicionālo amatu un izziņas pamatus, kas var noderēt turpmākajā radošajā darbībā.

Tautas mākslas darinājumi bagātina bērna estētiskos pārdzīvojumus, palīdz ieaudzināt un attīstīt mākslas un skaistuma izjūtu, māksliniecisko izpratni, vērīgumu, kā arī apmierina viņa vajadzību pēc ritma un harmonijas.

Etniskā mūzika palīdz atjaunot garīgo saikni ar tautas pagātņi. Tautas dainas vislabāk atklāj nacionālo pašapziņu, attīsta bērnu tikumisko izpratni, nostiprina humānas attiecības un biedriskumu, palīdz pārņemt zināšanas caur emocijām un darbošanos, kā arī veicina bērnu pašizpausmi un radošumu.

Senākās izcelsmes tautas mūzika atbilst mazu bērnu muzikālajam intelektam, tā paplašina viņu izpratni un izpausmes iespējas. Ar balsi un melodijām tiek paustas cilvēka dziļākās jūtas. Kopīga muzikālā etniskās kultūras pieredze stiprina bērna un vecāku saikni. Kopīga muzicēšana attīsta pašizpausmi, sniedz kopābūšanas prieku, stiprina emocionālās saiknes. Klausoties un pašiem muzicējot, tiek veicināta dzirdes un redzes attīstība.

Mēs uzskatām, ka audzināšanas līdzekļu un metožu integrēšana palīdz gūt vēl labākus un radošākus rezultātus bērnu audzināšanā. Piemēram, apvienojot mūziku (dziedāšanu) un mākslu (zīmēšanu uz papīra vai gaisā), bērnam tiek sniegta iespēja pieredzēt daudz plašāku sajūtu un emociju gammu. Šī metode nodrošina bērna lingvistisko attīstību, motorisko, zīmēšanas un rakstīšanas iemaņu pilnveidošanos, koncentrācijas spējas, komunikācijas spējas un radošumu, kā arī ļauj apgūt komandas darba iemaņas.

Ēšanas kultūra un ēdiena gatavošana

Bērni, kopā ar pieaugušajiem gatavojot dažādus ēdienus, iegūst ticību saviem spēkiem, attīsta smalko motoriku, iepazīstas ar dažādiem pārtikas produktiem un, galvenais, ar savas valsts tradicionālo virtuvi. Maisot, lejot, griežot, smalcinot un vērojot

gatavošanu, bērns ne tikai izbauda procesu, bet arī ar pieaugušo palīdzību daudz uzzina par uzturu (piemēram, par vienu vai citu produktu sniegto labumu organismam).

Vēstures un pasaules izzināšana

Mīlestību, jūtas un cieņu pret dabu, tieksmi to sargāt, saudzēt, lolot un priecāties par tās formu un krāsu dažādību, interesi par dabas noslēpumiem veicina ne tikai dabas vērošana, bet arī tās tēlu izmantošana dažādos pasaku žanros. Dabas iepazīšana bērniem ir izprotamāka un pieņemamāka, ja tiek ilustrēta ar tautas dainām, dančiem, rotaļām un spēlēm, putnu un dzīvnieku balsu atdarināšanu, pakaitināšanu, izjokošanu.

Iepazīstot ģimenes, dzimtas, kopienas un tautas tradīcijas, bērni dziļāk izprot savu identitāti un pārņem pieredzi, formējas viņu nostāja cienīt un kopt tradīcijas. Īpaša nozīme ir kalendāro svētku svinēšanai un paražu iepazīšanai – tās ļauj bērniem dziļāk izjust dabas ritmisko pulsēšanu un laika ritumu.

Pirmsskolas audzināšanā organizējot bērniem pasaules un valsts vēstures izzināšanas nodarbības, tiek likti pamati tautiskās identitātes ieaudzināšanā, kā arī interesantu un saturīgu nodarbību laikā salīdzinātas savas un citu tautu īpašības un tradīcijas. Nodarbību laikā bērni rotaļājoties var iepazīties ar valsts vēsturi, sākot ar tās teritorijas pirmajiem iedzīvotājiem līdz pat mūsdienām, no arhaiskās līdz pašreizējai sabiedrības uzbūvei.

Kalendāro svētku svinēšana sniedz pedagogam iespēju ne tikai nodot etniskās kultūras pieredzi, bet arī asimilēt to tagadnē, piešķirt tai jaunas nokrāsas un izpausmes. Svētki vienā kopumā sasaista visu labāko, kas ir saglabāts, un atklāj tautas vēsturi.

SECINĀJUMI UN MĒRĶI

1. Projekta īstenošanas gaitā mēs sapratām, ka atbildes uz jautājumu par tautas saglabāšanos slēpjas lēmumā par etniskās kultūras un radošuma izkopšanas veicināšanu ģimenēs, kamēr vēl nav beigušies bērnu attīstības sensitīvie laikposmi. Tautiskās identitātes izpratne ir nododama caur etniskās kultūras tradīciju audzināšanu, uzturēšanu un nodošanu bērniem pieņemamā un izprotamā formā, tradīcijas un rituālus ievijot ģimenes un izglītības iestādes ikdienas dzīves ritmā.

2. Īstenotā projekta rezultāti apstiprināja pieņēmumu, ka tautas saglabāšanās ir atkarīga no pieaugušo apzinīguma, vecāku atbildīgas uzvedības un pienācīga piemēra saviem bērniem, izkopjot etnisko kultūru un radošumu. Pirmsskolas izglītības iestādē etniskās kultūras un radošuma izkopšanai vajadzētu būt ikdienas dzīves daļai, kas izpaužas caur tautiskās identitātes audzināšanu un ģimenes iesaistīšanu. Projekta darbība atklāja, ka, tiecoties izkopt etniskās identitātes audzināšanu un etnisko kultūru, nepietiek tikai organizēt bērnu darbošanos: tam vajadzīga atbilstoša iesaistoša vide, kurā laiku kopīgi pavada un tradīcijas kopj visa izglītības iestādes kopiena.

3. Projekta laikā tikšanās ar kopienām atklāja, ka vecāku iesaistīšana mūsdienīgās pirmsskolas vecuma bērnu etniskās kultūras izglītības aktivitātēs maina vecāku skatījumu uz tautas tradīciju saglabāšanas vērtīgumu un pozitīvi ietekmē bērnu etniskās kultūras audzināšanu. Tautas kultūras nodošana bērniem kļūst par ģimenes iekšējo kultūru un tradīciju turpināšanu, kā arī rada cieņu pret pagātnes un nākotnes paaudzēm. Konstatējām arī, ka bērni tautas kultūras vērtības pārņem tikai tad, ja redz, ka tās ir svarīgas viņu vecākiem.

4. Projekta laikā apstiprinājās, ka, veidojot vidi izglītības iestādē, kas īsteno etniskās kultūras audzināšanu, tā būtu jāveido līdzīga “dzimtajām mājām”, uz kurām bērns ik dienas labprāt un ar prieku ietu, pēc tām ilgtos un atnācis justos gaidīts un drošs kā savās mājās. Turklāt iestādes videi ir jāizkopj un jāveicina bērna zinātkāre un radošums, kas ik dienas pietuvina viņu etniskās kultūras aizvien dziļākai iepazīšanai.

5. Projekta darbība atklāja, ka izglītības iestādes kopienas saliedēšana ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas nodrošina veiksmīgu bērna socializāciju jau kopš agrīnas

bērnības, savukārt savstarpējā uzticībā balstītas un ciešas kopienas locekļu attiecības ir svarīgs pamats bērnu etniskās un tautiskās pašapziņas audzināšanai.

6. Radošums jau kopš mazotnes ir viena no svarīgākajām personīgajām kompetencēm, ar kuras palīdzību cilvēks spēj rast risinājumus vai rīcības veidus dažādās dzīves situācijās. Mūsdienu sabiedrībā esam ieradusi piemēroties noteiktām normām, standartiem un stereotipiem, kas nereti atņem ne tikai izvēles brīvību, bet arī laimes izjūtu. Nebūt radošam un kļūt par tādu “kā visi” kļūst par atrašanos komforta zonā. Tieši tāpēc mums ir jārada bērniem labvēlīga vide, kurā uzplaukt viņu radošumam un jārada apstākļi ikviena bērna individuālām izpausmēm. Audzinātājam būtu jādarbojas kā starpniekam, kura misija ir iedvesmot audzēkni un palīdzēt izprast mērķus, pēc kā tiekties. Audzinot radošu jauno paaudzi, mēs arī paši pieradīsim pie izpratnes, ka būt radošam nozīmē būt brīvam. Savukārt uzaudzinātā paaudze jau no mazām dienām zinās, cik liels spēks piemīt radošumam caur pašrealizācijas prizmu.

